

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Leeringhe Van Den H. Jacobvs Apostel, Raekende De
Heylighe Olye der Sieken, Ofte Het H. Olyssel**

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1661

Het Eerste Deel. Bevestingen Vande Voorgaende Materie.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71423](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71423)

VOOR-REDEN.

O Die Dooz-ouders hebben verscheyden naemen ghebruyckt met de welke sy uytghebruyckt hebben de saecke / van de welke ick in dit reghenwoordich Tractaet wille handelen : sommighe hebbent genömt de salvinghe der Sieken : Andere de salvinghe der H. Olye. Sommighe het H. Sacrament van de Olye : andere / de H. Olye. Sommighe het Sacrament der Sieken, ofte afscheydende menschen. Andere / de genesinghe der lick-teecken die overghebleven sijn vande wonden der sonden, sommighe de oplegginghe der handen. Maer niet ghemeynder als dat te noemen de uyerste Salvinghe, ofte het H. Olyffel.

De voornaemste questie / jaer het eenich verschil datter is tusschen ons ende alle anders-ghesuide ober dese materie / is of dese voorszepde Salvinghe der Sieken, is een oprecht, en le waerachtich Sacrament vande nieuwe wet, vervolghens of het nu noch ter tijt inde kercke Christi moet ghebruyckt worden : Dit sal ick naemelijck gaen bewijfen ; oock selve bouwende op den grout van Papije.

HET EERSTE DEEL.

BEVESTINGEN VANDE VOORGAENDE MATERIE.

Korte bemerckinghe tot verklaringhe van de materie.

Bemerckt. Dat het kan ghenömt worden een waerachtich ende oprecht Sacrament / ofte een Sacrament eyghentlijck, ende oock een Sacrament oneygentlijck : ghelijckerwijs datter een mensch is die eygentlijck, ende een mensch die oneygentlijck soo ghenömt woijt : van een mensch die

die geschildert is / machmen wel segghen / dat het een mensch is / maer oneyghentlijck , want t'en is maer een gheschildert mensch : Doch van een mensch die alles heeft dat tot een oprecht ende waerachtich mensch ver eyscht wort / als sijn een lichaem / ende eene redelijcke onsterffelijcke ziele , van dien seght men eyghentlijck dat hy een mensch is.

Alsoo gaet het hier mede : al wat een Teeken is van eenighe gheestelijcke saecke / kan wel ghenoemt worden een Sacrament / maer oneyghentlijck , want een Sacrament eyghentlijck sprekende / moet vyz wat meer hebben / als dat t een Teeken zy / alsoo wy hier naer sullen sien : niet dan het ghene dat heeft alles wat nootsaekelijck van ons / en van onse Partije wort vereyscht om te wesen een Sacrament / dat is / bupre t'wysfel / eygentlijck een Sacrament : Maer indien het alleen een Teeken zy / ende niet anders en heeft / het kan wel een Sacrament ghenoemt worden / om dat een Teeken is / maer de wijle daer veele andere eyghendommen komen t'ontbreken / soo en kan het niet anders als oneygentlijck een Sacrament genoemt worden : Maer eene sake de welke alles heeft t'welck nootsaekelijck vereyscht wort om te wesen een oprecht / ende waerachtich Sacrament / dat is bupen t'wysfel eyghentlijck een Sacrament. Indien ick dan kan bewysen naemelijck upt de H. Iacobus Apostel / dat het H. Olyffel alle de conditien heeft de welke tot een waerachtich / ende oprecht Sacrament worden vereyscht / hier upt sal moeten nootsaekelijck volghen dat het een waerachtich, ende oprecht Sacrament is.

HET I. CAPITTEL.

Wort bethoont dat alle de eyghendommen, de welcke van de Roomsche Catholijcke vereycht worden, tot een waerachtich, ende oprecht Sacrament, te vinden sijn in het H. Olyffel.

DE eerste eyghendom, die wy bereyphen / is / dat ter sy enige uytwendighe materie / de welke dooz onse uytwendighe sinnen kan ghebadt worden / soodaenich is in den Doop, het Water *Ioan. 3.* ende in het *H. Sacrament des Nutacrs* / dooz de consecratie / het Broodt, ende Wijn *Matth. 26. 26. &c.* de materie van de Salvinghe gheeft ons desgheliker den H. Jacobus als hy seyt / dat men den siecken soude salven met OLYE: *T*ge ne dan inden Doop is het Water. in t'*H. Sacrament* Broodt, ende Wijn, dat is in de Salvinghe de OLYE.

De tweede eyghendom, is / datter zy eene beslofte van eene inwendighe uyt-werckinghe in de ziele / namelijk instortinghe der goddelijcke gratie: *A*lsoo beloofst Christus *Ioan. 3.* den H. Gheest, ofte een vernieuwinge des inwendigen menschs aen de gene / die sullen ghedoopt worden dooz t'waeter: ende *Ioan. 6.* dat sy sullen leven, ende blijven in hem, *item Matth. 26. 28.* verghiffenisse der sonden, dooz de ghene die hem sullen nutten: *A*lsoo mede wordt van Godts wege dooz den mont vanden H. Jacobus beloofst / dat de sonden vanden ghene / die sullen gesalft worden / sullen vergheven worden: *I*ndien de siecken seyt hy / in sonden is, sy sullen hem vergeven worden.

De derde eyghendom, is / dat die uytwendighe materie een teken zy van die inwendighe vernieuwinge / oft gratie: *A*lsoo is inden Doop, het

A 3 afwas

afwasschen door 't water / een teeken vande inwendige afwassinghe der ziele / ende het Broot, ende Wijn, door de welke de lichaemen ghevoedt worden / een teeken van het inwendich voedsel der zielen: **E**ven soek het salven met Olye, is / een teeken vande inwendighe salvinghe door den H. Gheest. Want gelijk Joannes Calvijn selve bekient *Lib. 4. Instit. Cap. 19. §. 18.* Den H. Gheest, ende sijne gaven worden beteekent met de OLYE.

De vierde eyghendom, is / dat het Sacrament inghestelt zy van Godt / ofte van Christo selve; **D**it bevinden wy mede in 't H. Olyffel, ende dat upt den mont vanden H. Jacobus: **W**ant als den H. Jacobus seght / dat den siecken sal vergiffnisse verkrighen van sijne sonden / dan seyt hy saemen / dat hem de ghenade / ofte de gratie Godts sal ghegeven worden / want dat volghet malkanderen: **D**u ist seker, dat geen schepsel noch enghel noch mensch een Teeken kan instellen van de Ghenade Godts; want Godt alleen is den aughteur / ende gheber der gratie / **E**rgo als Jacobus seyt dat den siecken / die met olye ghesalft wort / sal verkrighen de goddelijcke gratie / de welke noorsaekelijck volghet op de vergevinghe der sonden / soo seght hy ghenoechsaem / dat dit Teeken van Godt / ofte van Christo Godt ende mensch wesende / inghestelt is.

Voeght hier nu hy / dat wy verepfschen; dat een Sacrament bedient worde immers bupien noodt / niet van alle man / maer van sekere daer toe verordineerde personen: **A**lsoo seght den H. Jacobus, dat niet aile man / maer besonderlijck de Priesters, ofte de ouderlinghen souden salven.

Daer hebt ghy alle de eyghendommen de welke van de Roomsche-Catholijcken verepfscht worden tot een waerachtich, ende oprecht Sacrament;

Maer alle dese eyghendommen worden vande H. Apostel Jacobus toegheschreven an het H. Olyffel, **E**rgo

Ergo volgens de leeringhe vanden selven **H. Apostel** / het H. Olyffel is een waerachtich, ende oprecht Sacrament.

HET II. CAPITTEL,

Wort bewesen, uyt de eyghendommen die de Ghereformeerde selve vereyffchen, dat het H. Olyffel een waerachtich, ende oprecht Sacrament is.

Dese eyghendommen / en konnen wy nergens beter uyt haelen / als uyt den ghenaden Ghereformeerden Catechismus : de woorden luden albus : 66. *Vraege* : Wat sijn de Sacramenten ?

Antwoorde : De Sacramenten sijn HH. sichtbaere waerteekenen ende seghelen van Godt ingheset, op dat hy ons door r'ghebruyken der selven de beloften des Evangeliums dies te beter te verstaen geve, ende bezeghele : Namelijck dat hy ons, van wegghen des eenigen slachtoffers Christi aen r'kruys volbracht, vergevinghe der sonden, en dat eeuwich leven uyt genaden schenckt.

Laet ons desen discours gaen ontlichten / ende hooren voer de ooggh / dat / volghens de leeringhe vanden H. Jacobus, dit altmael past op het H. Olyffel.

Ten eersten seght Partije, dat de Sacramenten moeten HEYLIGHE teekenen sijn. **Hoe kan den H. Jacobus klaerder segghen dat de Salvinghe heylich is / dan als hy seyt / datmen den siecken moet salben / in den Name des Heeren ? Hoe kan / r'gene in den Name des Heeren gheschiedt / anders als Heylich sijn ? Verhalven / seyt hy / dat sy mede brenghet vergiffenisse der sonden, maer dat soodanich is / moet nootsakelijck heylich sijn / ergo de salvinghe is heylich.**

Ten tweeden seght Partije dat de Sacramenten moeten SIGHTBARE teekenen sijn : **Dit wijst ons me-**

de aen den H. Jacobus als hy seyt dat men moet salven met OLYE: Dit is immers een sacle die sichtbaer is.

Ten derden seght Partije, dat de Sacramenten moeten TEECKENEN sijn: Den Dordrechtschen Bijbel, op de plaetse Jacobi in de *1. bemerckinghe* bekent / dat dit salven met olve van de Apostelen wiert ghebruyckt als een extraordinaris TEECKEN. Van dit woordteken (Extraordinaris) sal ick daer naer handelen; op dit pas is het my ghenoech dat my Partije bekent / dat het een TEECKEN was; jae ghelijck wy boven hebben ghehoort upt Calvijn, de OLYE BETEEKENT den H. Geest, ende sijn gaeven.

Ten vierden seght Partije dat de Sacramenten moeten SEGELEN zijn, dooz de welke de belosten des Evangeliums / namelijk de vergevinghe der sonden, bezeghelt worden: Seght Jacobus niet opentijck ghenoech dat dooz het salven mee olve de belosten des Evangeliums / namelijk de vergevinghe der sonden bezegelt worden / als hy seyt: Indien den siecken sonden ghedaen sal hebben, sy sullen hem vergeven worden? ende hoe kunnen sy hem vergeben worden / ten sy van weggen des eenighen slachte-offers Christi aen 't Kruys volbracht, sonder de welke noch Sacramenten, noch pet's watter in de Christelijcke religie is / soude eenighe kracht hebben?

Ten vijfden seght Partije, dat de Sacramenten moeten van GODT INGHESET zijn: Dat de salvinghe met olve, van Christo selve inghestelt is / vervolgens van Jacobo, verkondicht / hebbe ick in 't voorgaende Capittel bewisen.

Hier upt blyckt dat niet alleen de epgendommen van een waerachtich ende oprecht Sacrament, die de Catholijcke berepffen / maer oock die Partije selve berepft / allegaer passen op het H. Olyffel, Ergo het H. Olyffel moet wesen een waerachtich ende oprecht Sacrament, niet alleen volghens de leeringhe

van 't H. Olyffel. 9
leeringhe der Catholijcken, maer oock volghens
die van Partye.

HET III. CAPITTEL.

Wort bewesen byt noch andere eyghendommen die Kemnitius vereyscht, dat het H. Olyffel een waerachtich, ende oprecht Sacrament is.

Desen Kemnitius is gheweest een gheswooren vyant van de H. Roomsche Kercke: Dies niet teghenstaende / sal thoonen dat byt syne eyghen fondamenten / en leeringhen / moet volghen / dat H. Olyffel een oprecht Sacrament is.

Kemnitius dan 3. part. Exam. pag. 47. ende 48. vereyscht tot een waerachtich / ende oprecht Sacrament.

Voor eerst dat het zy eene GHEBODEN ceremonie. Het GHEBODT vande salvinghe met olye, hebben wy klaer in Jacobo, als hy ghebidens-wijse sprekende / sept: Is yemant krank onder u, dat hy tot hem roepe de Priesters, ofte Ouderlinghen der Kercke, ende dat sy over hem bidden, hem salvende met olye in den name des Heeren. **I**s dat niet ghebieden, als yemant sept: Dat hy de Priesters roepe &c. Want wat is dat anders / als segghen: Roept de Priesters?

Ten tweeden vereyscht Kemnitius dat het eene ceremonie zy van HET NIEUW TESTAMENT: Seer wel: maer 't is secker dat den byef Jacobi een schyft is van 't Nieuw Testament / ergo 't is secker dat hy dese ceremonie ghebidt van Godts weghe / als wesende van 'T N I E U W TESTAMENT.

Ten derden vereyscht hy / dat dese ceremonie verschillende zy van de Ceremonien des OVDEN WETS: Dat is oock seer wel; want de wijle

men van dierghelycke Ceremonie in de oude wet niet en wist te spreken / soo blyckt het dan dat dese salvinghe eene ceremonie is / verschillende van die / van de OVDE WET.

Ten vierden verepscht Kemnitius. Dat dese Ceremonie niet en duere alleen vooz eenen tyt maer vooz ALTYT, ende GHESTAEDICHLYCK. Dese conditie bevinden wy in die woorzen des Apostels: Iffer yemant kranck onder u? want de wijle den Apostel spreekt in 't ghemeyn / sonder tyt aen te wysen of plaetse / soo en spreekt hy dan niet alleen van de siecken van synen tyt / maer oock van de volghende: maer soo lanck als desen staet des werelts sal zyn / soo lanck sullender siecken zyn / ende soo lanck alffer siecken sullen zyn / begheert den H. Jacobus (want hy spreekt in 't ghemeyn) datmen de Priesters sal roepen om haer te salven met olye / ergo die Salven is eene ceren onie niet alleen vooz eenen tyt / maer vooz ALTYT ende GESTADICH.

Ten vijfden verepscht hy / datt er zy eene belofte van de Goddelijcke GRATIE, in dier voeghen datmen verstaet de gratie ghegeven te worden / als het uytwendich teecken verthoont wort. Dese BELOFTE hebben wy by den H. Jacobus, als hy seyt: Indien den siecken sal sonden ghedaen hebben, sy sullen hem vergheven worden, wanneer? als sy hem sullen salven met olye, ende voor hem bidden wat is dit anders / dan als het uytwendich teecken sal verthoont worden, sal de GRATIE ghegeven worden?

Ten seften verepscht Kemnitius: dat dese Belofte niet en zy van alle Gzaten in 't generael / maer naemelijck / ende in 't besonder / van de VERGEVINGHE DER SONDEN. Kan Jacobus klaerder spreken dies aengaende / dan als hy seyt / Indien den siecken sonden sal ghedaen hebben, SY SVLLEN HEM VERGEVEN worden? Is dat niet puer 't selve 't welck Kemnitius begheert?

Ten

Ten lesten wilt hy dat dese belofte niet algemeyn zy / maer in 't besonder toege-eygent worde aen dien/de welke het Sacrament ontfanght. Den H. Jacobus, en spreekt oock niet van eene belofte in 't gemeyn/maer van eene die toegeeygent wort aen dien in 't besonder / die de salvinghe ontfanght: want hy seyt eerst: Sy sullen HEM salven; ten tweeden de sonden sullen aen HEM vergebten worden / dit siet alleen op den persoon die de salvinghe ontfanght / ergo m'hebben hier wederom in de woorden Jacobi al 't gheue Kemnitius vereyscht als nootsaeckelijck wesende tot een waerachtigh, ende oprecht Sacrament: ergo het H. Olyffel, oock volghens de eygendommen vereyscht van Kemnitius, is een waerachtigh ende oprecht Sacrament.

HET IV. CAPITTEL.

De twee voorgaende Capittelen worden bevestight met verscheyden bekentenissen, van verscheyden Anders-ghesinde.

Hier sal vooz uyt gaen Martinus Lutherus. *Libelle de Preparacione ad mortem*: Daer hy seyt: dat de waerachtighe bereydinghe eens Christenen mensch tot de doot hier in gheleghen is / dat den siecken oprechtelijck biechte, ende sich waepene met de HH. SACRAMENTEN des Lichaems onses Heeren, ende der OLYE. Item *In Sermones de novo Testamento* Tom. 5. edit Wittenberg. Anno 1554. Pag. 34 Sect. 24. daer hy het H. Olyffel stelt neffens de andere Sacramenten/ namelijck den Doop, het Vormsel ende de Biechte.

Ten tweeden de Chronijck-schrijvers van Maegdenborgh, bekennen dat de salvinghe met Olye, in de Christelijcke Kercke/ elf hondert jaerē is in t'gehuypelijck gheweest / ende sy verhaelen veele exempelen van d'Oude / die ghesalft sijn gheweest. Doch

Doch dat sy banden eenen Out-bader segghen/ dat hy er mede spot, banden anderen, dat hy verfiert, van den anderen/ dat hy Dwael, ende meer soodaenighe faterijen/ dat syn selfs spottinghen, en versierfelen, ende dwaelinghen.

Ten derden, Joannes Hus, de welke bande Lutheranen woort gehouden voor eenen Heylighen/ ende welchen oock de Hugonotten van Vranckrijck hebben ghestelt in haeren Kalendier: al hoe wel hy van vele ende grove dwaelingen is overtuoght geweest in het Concilie van Cofnitz, soo ist nochtans/ dat men niet en bevindt iets ghehadt te hebben teghen het H. Olyffel, ter contrarien Ioannes Rokizana, een dapper discipel van Hus, probeert met vele argumenten/ ende prijst het H. Mysterie des Olyffels. *Lib. de 7. Sacram. cap. 28.*

Ten vierden, Ioannes Wickleff in *Postilla sup. cap. 15. Marci* seght dat de seben Sacramenten sijn als een Casteel/ ende sterckte/ maer dat het H. Olyffel het klincket/ ofte kleyn deurken is/ door het welke wy ingaen in t'eeuwich leven.

Item in *I. ad Corinth.* seyt hy/ dat Christus den Nurheur is van alle de Sacramenten; ende dat sommighe van hem selve sijn verkondicht gheveest/ andere van de Apostelen/ als te weten het Vormsel, ende het H. Olyffel.

Item, dat het H. Olyffel, een krachtich teecken is van eene algemeyne vergevinge der sonden.

Doeght hier nu hy Georgius Cassander, de welke al-hoe-wel in sommighe stucken verschillende bande Roomsche Kercke/ nochtans alsoo spreeckt in *Consultat. fol. 195.* De voornaemste Protestanten seyt hy/ en hebben soo seer niet versaeckt die oude gewoonte der Kercke, met de welke de siecken, tusschen de ghebeden, verwekinghe, ende vertroostinghen, oock met olye van de Priesters, worden ghesalft volghens t'Apostolisch ghebodt, om te beteekenen de inwendighe salvinghe des H. Gheests, de welke is de gratie ende barmherticheyt.

Fact

**Laet ons hoor t'leste hoozen spreken/dē hoogh-
gheleerden** Hugo Grotius *Votum pro pace Eccles. pag.*

112. **Dit syn syne woorden:** Aengaende de maniere van de siecken te salven soo kan men niet twijfelen, of dese is van de eerste tijden af gheweest, ende in alle kercken, tot de tijden van dese scheuringhe, gheduerigh onderhouden. Wie heeft bevolen dese maniere af te schaffen? Wie heeft gheseyt dat het in oude tijden gheholpen heeft, ende nu niet en helpt? oock tot ghesontheyt des lichaems? Want in d'eerste eeuwē weermē wel dat het een ygelijck oock niet geholpē en heeft.

Item. Dese maniere is soo oudt, dat sommighe deftighe schrijvers dese plaetse van 1. Joan. 2. v. 27. *Ghelijck sijn salvinghe u-lieden leert*, uytlegghen vande gracie die met de salvinghe ontfanghen wort. Soo pleghen de woorden der Apostelen dickwils op de aenghenomen ceremonien te passen, ghelijck tot de Colossensen *Cap. 3. v. 9. Rom. 6. v. 4.* Waer in sondicht de Paus dat hy soo een oude gewoonte onderhout, ofte wat beestachticheyt is daer in ghelegghen?

HET V. CAPITTEL.

Wort bewesen uyt de maniere van spreken der H. Schrifture aengaende den Doop, dat het H. Olyffel een warachtich, ende oproecht Sacrament is.

PArtije moet ny bekennen dat nergens in de Schrifture den Doop ghenoemt wort een Sacrament; dies niet tegenstaende wort den selven Doop, van Partije ende oock van ons ghehouden/voor een oproecht Sacrament: Ergo alhoewel aen het H. Olyffel inde Schrifture den naem niet ghegheven en wort van Sacrament, en moet daerom nochtans niet uytghegeschapt worden uyt het ghesal der waerachtighe Sacramenten.

**Maer wel in teghendeel indien ick kan bewij-
sen**

sen dat de **H. Schryfture** op de selve maniere spreekt van het **H. Olyffel**, ghelyck als sy spreekt van den **H. Doop**, soo sal alle redelick verstant daer upt moeten besluyten / dat het **H. Olyffel** es den een waerachtich **Sacrament** is / als den **H. Doop**: Laet ons dit sien.

By pyncepile plaetsen synder daer Christus handelt van den Doop. De eerste *Matth. 28. v. 19.* de tweede *Marci 16. v. 16.* de derde *Ioan. 3. v. 5.*

By **Matthæus** seyt hy aen syne **Apostelen**: Gaet leert alle de volckeren / haer doopende: Soo sent oock den **H. Jacobus** tot de **Priesters** / aengatende de siecken: Haer salvende.

Doorder seght Christus dat de **Apostelen** souden doopen: In den name des Vaders, des Soons, ende des **H. Gheests**. Alsoo seght oock **Jacobus**, dat de **Priesters** souden salven in den Name des Heeren.

By **Marcus** voeght de **Heere Christus** het ghelooft by den **Doop** / seggende: Die ghelooft sal hebben &c. Alsoo spreekt oock **Jacobus** van het gelooft als hy handelt van de **Salvinghe**, ende ghebeden der **Priesteren** by de siecken seggende: Het ghebedt des Gheloofts sal den siecken behouden.

By **Joannes** gheeft Christus, de uytwendighe materie des **Doops** / te weten het water: Alsoo gheeft **Jacobus** vooz de uytwendighe materie der **Salvinghe** / de **Olyc**,

In de handelinghe der **Apostelen** *Cap. 2. v. 38.* wort gheseyt dat den **Doop** is / tot vergiffenisse der sonden: Soo seght oock **Jacobus** dat den siecken / als men hem salven sal / ende vooz hem bidden / vergiffenisse sal bekomen van sijne sonden, van den **H. Doop** seght **Paulus** *Coloss. 2. 12.* dat wy dooz dien met Christo begraven sijn, soo spreekt hy oock *Rom. 6. 4.* om wat reden? om dat onse sonden upt kracht vande doodt Christi in den **Doop** worden vergheven: Ergo alhoewel den **H. Jacobus** niet uytduckelijck en seght dat den siecken met Christo begraven wort in de **Salvinghe**, t'is ghenoech

dat hy seyt / dat de sonden vergehen worden ; want de wijle oock dese sonden niet en konnen vergehen worden als upt de kracht des doots Christi, soo moet men upt Paulo hier wettelyck besluyten dat den siecken aen den welcken de sonden / inde salvinghe vergehen worden / t'samen met Christo begraven is.

Du seght den Dordrechtchen Bijbel ophet 2. Capit. Coloss. aen de 50. *Bemerckinghe*, dat den Doop een teecken of zeghel is, naemelyck van de voozsepde vergehinghe onser misdaden; met soo goet fondament segghen wy het selve van de Salvinghe niet olye. Want als Partije ons vooztzenght Rom. 4. v. 11. daer Paulus spreekt van een Teecken, en Seghel; wy antwoorden niet syne eyghen woorden; Hy (Abraham) heeft het Teecken DER BESNYDENISSE ontfanghen, tot eenen Zeghel der rechtveerdicheydt des gheloofs. Paulus seyt wel updruckelijck dat DE BESNYDENISSE een teecken, ende zeghel was; oversulcx Paulus en seght dat niet vanden Doop; Met onghelyckelijck vaster fundament soude ick hem konnen nemen tot ons voozdecl. 2. *Corinth. 1. 21. 22.* daer Paulus seyt: Die ons GHESALFT heeft is Godt; Die ons oock heeft VERZEGELT ende het onderpandt des Gheests in onse herten ghegeven.

Dese plaetse Pauli segghe ick soude ons beter konnen dienen / om te beghooven dat ten minsten eenige Salvinge, een Sacrament is / als de plaetse Pauli Rom. 4. v. 11. Partije kan dienen om te bewijzen dat den Doop een Sacrament is: Want daer den H. Apostel niet van den Doop, maer van van de Besnydenisse, seght dat sy aen Abraham, een teecken, en zeghel was / daer seyt hy van eenighe Salvinge, dat sy een Zeghel, ja / een onderpandt is des H. Gheests, ofte ghenade Godts / die in onse herten ghegeven wort. De wijle dan hy Partije het wesen eens Sacraments / naemelyck bestaet in de bereeckeninge, ende verze gelinghe, der gedaen

genade Gods / ende dat Paulus van de salvinghe seyt dat zy ons verzegelt, ende een onderpandt is van het geuen des H. Gheestes (want soo den Dordrechtischen Bijbel seyt Num. 48. de salvinghe, verzegelinghe, ende onderpandinghe, dienen tot een eynde) soo soude moeten volghen uyt de leeringhe van Partije dat ten tyde vande Apostelen / eenige Salvinghe een Sacrament was.

Dyt alles dat tot noch toe gheseyt is / maecke ick mine slot-reden.

Dyt al het ghene dat van den Doop woxt gheseyt in de Schrifture (soo als wy boven gheseyt hebben) beslypt Partije dat den Doop is een waerachtich / ende oprecht Sacrament.

Maer al het selve / ende op de selve maniere woxt in de Schrifture gheseyt van het H. Olyffel.

Soo beslypten wy dan hier uyt / dat het H. Olyffel mede is een waerachtich, ende oprecht Sacrament.

HET TWEEDE DEEL

Opworinghen van Partye.

HET I. CAPITTEL.

De eerste opworinge wort wederleyt.

K Emnitius *s. parte examinis fol. 237.* seght dat wy onse salvinghe met olve souden afghelent hebben van de oude ketters / 't sy die Valentinianen gheuoemt wierden / 't sy Heracloñiten.

Antwoorde.

Daerom en seght Kennicius niet alsoo wel / dat wyse afghelent hebben vande Apostelen want daer